

Гянджеві Нізамі

Біографія

Абу Мухаммед Ільяс Ібн-Юсуф (бл. 1141, м. Гянджа, тепер Кіровабад — 12.III 1203, там же) — азерб. поет і мислитель. Здобув різносторонню освіту; досконало володів араб. мовою, вивчав історію, філософію, л-ру, математику, медицину, астрономію. Писав перською мовою. У ранніх ліричних творах оспівував красу та розум людини, засуджував соціальну несправедливість. Осн. твір Н. Г.— "П'ятериця" ("Хамсе") складається з 5 поем: "Скарбниця таємниць" (написана між 1173 — 1180), "Хосров і Ширін" (1181), "Лейлі і Меджнун" (1188), "Сім красунь" (1197) та "Іскандернаме" (бл. 1203). У першій дидактико-філос. поемі "Скарбниця таємниць" поет виступав захисником знедоленої людини, співцем праці, яка звеличує трудівника. Водночас у ній наявні релігійні мотиви. В основу романтичної за змістом поеми "Хосров і Ширін" покладено тему щирого кохання, що надихає на героїчні вчинки. У поемі "Лейлі і Меджнун", написаній на сюжет старовинної араб. легенди, Н. Г. засуджував жорстокість пануючого феодального ладу, відстоював право людини на щастя та любов. У поемі "Сім красунь" поет розгорнув картини нар. страждань, показав простих людей чесними, працьовитими, сміливими; викривав підступність і жадібність придворних шаха. Змалював образ сміливої і мужньої руської дівчини, висловив глибоку повагу до Русі. П'ята поема "Іскандернаме" — про мудрого правителя, вся діяльність якого спрямована на благо народу. В епоху жорстокого феод. гніту та реліг. фанатизму Н. Г. висловлював повагу до різних народів, вірив у нове суспільство, в якому всі люди будуть рівними. За мотивами поем Н. Г. створено оперу "Лейлі і Меджнун" (композитор Уз. Гаджибеков) і балет "Сім красунь" (композитор К. Караєв). На могилі Н. Г., поблизу Кіровабада, споруджено пам'ятник і мавзолей (1947); пам'ятник встановлено також у Баку на площі Нізамі.